

**TRADITIONALIST DISCOURSE OF UKRAINE
AND THE MODERN WORLD**

**ТРАДИЦІОНАЛІСТИЧНИЙ ДИСКУРС УКРАЇНИ
ТА СУЧАСНОГО СВІТУ**

Pryhoda-Donets T. M. Пригода-Донець Т. М.

*Candidate of Philosophical Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Cultural Studies
Lesya Ukrainka Volyn
National University
Lutsk, Ukraine*

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри культурології
Волинський національний університет
імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Будь-яка культура сильна традиціями – беззаперечна і безумовна істина. Пафосна декларація, влучна тема, стратегічна програма, конкретний проєкт – так по-різному можна інтерпретувати і реалізовувати цю тезу. В українській реальності традиції пов’язуються, передусім, з аграрною культурою, котра стала ідейною базою для народницького дискурсу ще з 19 століття, здійснювалася у новаторських доробках літературного модернізму початку 20-го, виявлялася у радянському пролеткульті у своєрідній парадоксальній формі, пропагувалася соц-артом і продовжує домінувати, як це не парадоксально, у сучасному соціокультурному процесі.

Традиційні культури характеризуються повільним і поступовим змінами в усіх сферах суспільного життя. Діяльнісні стереотипи, культурні коди, поведінкові патерни, пов’язані з ментальною історією, звичаєве право характерні для культур, орієнтованих на минуле, далекий «доісторичний» час, «золотий вік», що постійно потребують «відродження», «воскресіння», «відновлення», «зцілення» і т. п. Культурна ізоляція, орієнтація на локального рецепієнта, повчальна риторика, етнографічна консервативність, моралізаторська налаштованість багатьох культурно-мистецьких наративів і металічних установок, культова ритуальність освітніх процесів демонструють саме такий традиціоналістський дискурс, тобто «в оформленості культури (як культу) з допомогою міфологічного мислення» [1, с. 16]. Часто уніфіковані уявлення про культуру, традиції, сучасність перебувають під впливом постколоніальної, посттоталітарної (радянської) ідеології, новітніх гібридних форм маніпуляцій свідомістю.

Такі тенденції фіксують, з одного боку, необхідність глибоких і, можливо, різких змін, сутнісних трансформацій усіх аспектів життєвого середовища і на рівні держави України, і певних спільнот, конкретного українця, з іншого ж, – відсутність стратегічних і реалістичних проєктів таких змін, інерційне ігнорування на різних структурних рівнях влади загрожує культурною стагнацією у подальшій перспективі, пасивністю реакцій на гібридні виклики громадянському суспільству, втрат на світовій мапі тощо. Передусім цінним є експертно-фахове визнання такої ситуації у вітчизняному соціокультурному просторі на різних рівнях і формах. Без таких аналітичних студій неможливі будь-які зміни ні всередині країни, ні у зовнішній її презентації. С. Павличко у своїй легендарній праці «Дискурс модернізму в українській літературі» писала, що «пафос народництва невідривний від його дидактизму й моралізаторства, від браку об'єктивного, раціонального погляду на реальність, коли бажане видається за дійсне, браку власне критицизму, інтелектуального підходу до предметів» [2, с. 37].

Україні, що сьогодні активно комунікує із сучасним світом, потрібно витворювати нові діалогічні домінанти з орієнтацією не лише на оромантизовану минушину і міфологізовані історико-культурні наративи, а вибудовувати сучасну культурну позицію і власне креативне середовище, органічно залучаючи актуальні надбання (технології, ідеї, концепти, культурні ресурси, власне традиції, досвід інших країн тощо). Проблема постає не лише у продукуванні ефективних та інноваційних технологій діалогу зі світом. Великим викликом є новітній підхід до традиційного виміру української культури, актуальні експертні практики, адекватне осмислення її глибинних структурних засад і достойного презентування у самій Україні для українців.

Сьогодні у європейському експертному середовищі вибудовуються стратегії, покликані сприяти балансованій взаємодії традиційних і техногенних культур (якою переважно є західна цивілізація, європейська культура), оскільки їх протиставлення є непродуктивними і безперспективними. В Україні ці культурологічні моделі набувають своєрідної практичної інтерпретації, бо проблема співіснування традиційної культури і традиціоналістської ідеології особливо в умовах війни потребує радикального переосмислення на основі класичної бінарної опозиції традиція/новаторство, старе/нове в актуальному контексті української дійсності. Справді, інноваційному мисленню важко долати непрозорі і ригідні форми застарілого постколоніального досвіду, що передбачав культивування і консервацію етнографічної культури колонізованого етносу у примітивізованих, мас-культурних її формах і виявах. Сьогодні стоїть завдання формувати культурні месиджі зовнішньому світові (з урахуванням традиційних культурних

стереотипів і ментальних архетипів) модерної незалежної і сильної держави України. Такий підхід не просто презентує культуру, а демонструє її як частину європейського культурного ландшафту і глобального культурного середовища.

«Мислити глобально, діяти локально» – девіз Римського клубу, що виражає сутність сучасної глобалізації. Глобалізаційні процеси передбачають не лише уніфікацію та універсалізацію у різних сферах, а й, навпаки, глокалізацію (Р. Робертсон), тобто глобальні і локальні тенденції взаємодоповнюються і взаємопроникають одні в одних [4]. Децентралізація, інтерес та підтримка локальних культур, особливих традицій, баланс локальних і глобальних цілей у різних сферах включає формування глобальної мультикультурної цивілізації. І така розгалужена система-мережа неможлива без урахування безпекових, екологічних, етичних чинників, причому реалізація декларованих принципів здійснюється «знизу», а не «зверху», увага акцентується саме на культурних і соціальних інститутах, креативних та культурних індустріях. Такий планетарний світ нагадує різоматичний (від «різома» Ж. Дельоза і Ф. Гваттарі [3]) мережевий детериторіалізований простір з швидкісними реакціями і багаторівневими горизонтальними зв'язками і мікроструктурами.

Війна не відсуває ці проблеми на другий план, вона, навпаки, лише загострює існуючу ситуацію, котра потребує радикальних трансформацій і рішучого, виваженого, експертного підходу фахівців, що зуміли б креативно реалізувати актуальні моделі нової культурної політики і міжкультурного діалогу.

Орієнтація лише на один із важливих принципів (традиція і новаторство) приводить до консервативної концепції зі статичними категоріями, догматичним світоглядом, тоталітарним режимом або до техногенної ригідної структуралістської моделі. Важливо не втратити самоідентифікацію, свої традиції і кордони, характерні риси, визначені й артикульовані не лише у внутрішній спільноті, а й для інших культур і держав. Не менш актуально долати домінуючий культурний традиціоналізм, підтримувати і розвивати національну самобутність на основі новітніх технологій, інноваційних і креативних ресурсів, формувати розгалужену крос-культурну мережу взаємодії регіональних і локальних осередків з іншими культурними середовищами на міжнародному рівні.

Література:

1. Гундорова Т. Погляд на «Марусю». Слово і час. № 6. 1991.
2. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі. К., 1999.

3. Deleuze, Gilles and Félix Guattari. 1980. A Thousand Plateaus. Trans. Brian Massumi. London and New York: Continuum, 2004. Vol. 2 of Capitalism and Schizophrenia. 2 vols. 1972–1980. Trans. of Mille Plateaux. Paris: Les Editions de Minuit

4. Robertson R., Knondker H. Discourses of globalization: Preliminary considerations. International sociology. L., 1999. Vol. 13, № 1. P. 25–40.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-317-3-24>

WORLDVIEW CULTURE AND CREATIVE SELF-REALISATION AS THE BASIS OF CULTURAL FORMATION OF THE PERSONALITY

СВІТОГЛЯДНА КУЛЬТУРА І ТВОРЧА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ЯК ОСНОВА КУЛЬТУРНОГО СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Sokhatska O. A. Сохацька О. А.

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Cultural Studies
Lesya Ukrainka Volyn
National University
Lutsk, Ukraine*

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри культурології
Волинський національний університет
імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Світоглядна культура – завжди правильне, хоча своєрідне дзеркало душі особистості. Характеризуючись багатоспрямованістю, концентруючи в собі основні, визначальні орієнтири творчої діяльності, вона детермінує в загальних рисах розгортання інтелектуально-духовних процесів. Загальні світоглядні установки функціонують при цьому як найважливіші інтелектуальні каталізатори засвоєння найбільш соціально і культурно значущих досягнень. Світоглядна культура постійно поєднує людину зі світом. «Суть світоглядної культури полягає в тому, що вона відображає безпосередню єдність людини і суспільної форми практики. При цьому ступінь адекватності індивідуальної життєдіяльності її суспільному характеру виступає практичним показником міри свободи людини у сфері суспільного виробництва, утвердження її здібностей до творчості за законами природи і мірками суспільної культури» [5, с. 215].

Поза світоглядною культурою немає і не може бути творчості й особистості і не тільки тому, що аморфним, внутрішньо